

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Таврійського національного
університету імені В.І. Вернадського

Валерій БОРТНЯК

ВИСНОВОК

Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського щодо дисертації
Делії Оксани Вікторівни "Механізм впливу складників середовища на вироблення
державної політики" на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ № 10/2023

міжкафедрального семінару Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського
від 14 червня 2023 р.

ПРИСУТНІ:

від кафедри публічного управління та економіки: О.Л.Євмешкіна, д.держ.упр., професор, завідувач кафедри; В.Г.Горник, д.держ.упр., професор, директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування, професор кафедри; О.О.Шевченко, д.держ.упр., професор, професор кафедри; Г.В.Дмитренко, д.держ.упр., професор, професор кафедри; Т.В.Бельська, д.держ.упр., професор, професор кафедри; О.В.Клименко, д.держ.упр., доцент, доцент кафедри; О.В.Алейнікова, д.держ.упр., професор, професор кафедри; Н.Ф.Чечетова, д.е.н., професор, професор кафедри; С.В.Сімак, д.держ.упр., професор, професор кафедри; М.З.Масик, к.держ.упр.; О.Я.Немирівська, к.держ.упр., доцент, доцент кафедри; О.М.Сафронова, к.держ.упр., доцент, доцент кафедри;

від кафедри індустрії гостинності та сталого розвитку: І.О.Петровська, к.е.н., доцент, завідувач кафедри; О.У.Безчасний, д.е.н., доцент, доцент кафедри; Л.Б.Шостак, д.е.н., професор, професор кафедри;

від кафедри фінансів і обліку: А.В.Путінцев, к.е.н., доцент, завідувач кафедри; В.В.Корнеєв, д.е.н., професор, професор кафедри; Н.В.Кармазіна, д.е.н., доцент, доцент кафедри;

від кафедри менеджменту та міжнародних економічних відносин: П.І.Безус, к.е.н., доцент, завідувач кафедри; В.І.Надрага, д.е.н., професор, професор кафедри; І.Г.Бакаєва, к.е.н., професор, професор кафедри.

Присутні на засіданні 21 особа (всього 14 докторів наук, 7 кандидатів наук), у тому числі 8 докторів та 3 кандидати наук з державного управління.

СЛУХАЛИ: доповідь Делії О.В. про дисертаційну роботу на тему "Механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики", подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. Тема затверджена Вченою радою Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського 6 квітня 2023 року, протокол № 5.

Здобувач не проходив підготовку в докторантурі, а самостійно підготував докторську

дисертацію. Її рецензентами виступили:

- Дмитренко Г.В., д.держ.упр., професор, професор кафедри публічного управління та економіки;
- Сімак С.В., д.держ.упр., професор, професор кафедри публічного управління та економіки;
- Шевченко О.О., д.держ.упр., професор, професор кафедри публічного управління та економіки.

ДОПОВІДЬ ЗДОБУВАЧА:

Шановний головуєчий, шановні учасники міжкафедрального семінару, присутні!

На Ваш розгляд виноситься дисертаційне дослідження на тему "Механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики".

Актуальність теми дослідження визначається тим, що державна політика зумовлена середовищем свого перебування, тим що її оточує та впливає на неї. Вона постає феноменом, який існує в конкретно-історичному контексті певного соціуму, його норм та цінностей, володіє ознаками територіальності, а тому здійснюється під постійним впливом політичних, економічних, соціокультурних явищ та процесів відповідного суспільства. Державна політика адаптується до середовища, одночасно цілеспрямовано перетворюючи його зміст. Отже, феномен середовища набуває принципового значення для аналізу сучасної державної політики. Остання охоплює всі сфери суспільства, що зумовлює необхідність комплексного осмислення поняття "середовище державної політики", який, незважаючи на особливості у кожній країні, має властивий йому загальний, універсальний сенс.

У межах науки публічного управління та адміністрування дослідженню середовища державної політики приділяло увагу досить вузьке коло вчених. Так, певні складові політичного, економічного, державно-управлінського, соціального, інформаційного середовища виділяються в працях О. Валевського, М. Говлета і М. Рамеша, В. Данна, А. Сельського, С. Телешуна, О. Чальцевої та ін. Окремі вчені, зокрема В. Купрій, Л. Пал, Р. Розенфельд, В. Тертичка, пропонують варіанти комплексного відображення середовища державної політики, хоча вони є неповними. Загалом, не применшуючи значення наявних теоретичних здобутків, слід зазначити, що середовищна проблематика не була предметом спеціальних ґрунтовних досліджень у сфері державної політики. Зазначене зумовило вибір теми дослідження та її актуальність з погляду теорії та практики публічного управління.

Метою дисертаційної роботи є розроблення системної концепції середовища державної політики, обґрунтування механізму впливу складників середовища на вироблення державної політики та перспективних підходів і напрямів врахування цього впливу в практиці державного управління в Україні.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- проаналізувати стан наукової розробки проблематики середовища державної політики з метою обґрунтування доцільності його теоретичного дослідження;
- дослідити розвиток концептуальних уявлень про середовище як детермінанту людської життєдіяльності в історичній ретроспективі;
- систематизувати теоретичні уявлення про середовище у різних сферах сучасного наукового знання;
- удосконалити понятійний апарат аналізу державної політики з метою відображення змістових компонентів концепту "середовище державної політики";
- розробити системну концепцію середовища державної політики;
- обґрунтувати методологічний інструментарій структурування середовища державної політики;
- розвинути модельні уявлення про зв'язок і взаємовплив державної політики та складників її середовища;
- схарактеризувати середовище державної політики у глобальному вимірі та виробити комплексне розуміння середовищного значення глобальних викликів та ризиків;

- сформувати концепцію вироблення державної політики в Україні в умовах сучасного суспільного середовища на засадах ризик-менеджменту та запропонувати методологічний інструментарій впровадження цієї концепції;

- запропонувати підхід до розробки комплексних прогнозних та стратегічних документів щодо державної політики в Україні на основі системної концепції середовища державної політики;

- визначити напрями розвитку взаємодії органів державної влади з інституційним суспільним середовищем у процесі вироблення державної політики в Україні.

Об'єкт дослідження – середовище публічного управління.

Предмет дослідження – механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробленні системної концепції середовища державної політики, обґрунтуванні механізму впливу складників середовища на вироблення державної політики та перспективних підходів і напрямів врахування цього впливу в практиці державного управління в Україні. Результати та ключові положення дисертаційної роботи, які становлять наукову новизну, полягають у наступному:

уперше:

- розроблено системну концепцію середовища державної політики, що поділяє його на макросередовище (державний рівень), а також мегасередовище (глобальне оточення держави); на основі даної концепції побудовано загальну матрицю характеристик середовища державної політики;

- сформовано концепцію вироблення державної політики в Україні в умовах сучасного суспільного середовища на засадах ризик-менеджменту, що базується на принципах стандартизації, моделювання, інформатизації;

- запропоновано єдиний підхід до розробки комплексних прогнозних та стратегічних документів щодо державної політики в Україні, що базується на використанні загальної матриці характеристик середовища державної політики;

удосконалено:

- понятійний апарат аналізу державної політики шляхом визначення наступних базових понять: "середовище державної політики"; "макросередовище державної політики"; "мегасередовище державної політики";

- підходи до розуміння основних складників макросередовища державної політики, які, на відміну від наявних: системно відображають політичне, економічне та фізичне середовище; чітко виділяють дві основні складові фізичного середовища (природно-географічну і соціетальну); розмежовують соціальне та гуманітарне середовище; подають соціальне середовище у вигляді динамічної дворівневої структури (загальне й дотичне середовище); виокремлюють гуманітарне середовище (включає ціннісно-поведінкову та інституційну складову), державно-управлінське середовище (представлене формальними й неформальними інститутами), інформаційне середовище (сукупність відповідних суб'єктів, технічних систем, ресурсів і технологій);

- методологічний інструментарій впровадження ризик-менеджменту в процес вироблення державної політики, а саме, розроблено підхід, що передбачає включення завдань та методів ризик-менеджменту в кожний з основних етапів зазначеного процесу, в тому числі використання специфічних методів виявлення та аналізу ризиків;

- класифікацію глобальних політичних викликів за наступними ознаками: суб'єкти; об'єкти впливу; причинно-наслідкові зв'язки; масштаб; характер впливу;

набули подальшого розвитку:

- виокремлення історичних етапів розвитку концептуальних уявлень про середовище як детермінанту людської життєдіяльності, що знайшли відображення у концепціях географічного детермінізму, просторового середовища, природного та історичного ареалу,

антропокосмізму, міського середовища, дифузійністській, цивілізаційній, середовищного реалізму, інструменталізму, інвайронменталізму;

- теоретичні уявлення про середовище у різних сферах сучасного наукового знання, згідно з якими воно розуміється як: усе оточення об'єкта дослідження; фізичний простір; сукупність природних умов; соціальне оточення та міжособистісні взаємодії; матеріальні та духовні умови життєдіяльності; зовнішня детермінанта людської поведінки; штучне предметно-просторове оточення; умови формування та розвитку особистості; віртуально-інформаційна реальність; простір взаємодії між виробником і споживачем;

- комплексне бачення сучасних ризиків глобального середовища, серед яких як найбільш актуальні виділені політичні, економічні, у сфері безпеки та оборони, у сфері охорони здоров'я, екологічні, інформаційні;

- моделювання взаємовідносин державної політики та складників її середовища через формування: синергетичної моделі взаємодії державної політики та її фізичного середовища; моделі взаємовпливів державної політики та її гуманітарного середовища;

- обґрунтування структури мегасередовища державної політики шляхом виділення основних компонентів глобального середовища, в тому числі, політичного, економічного, соціогуманітарного;

- визначення напрямів розвитку взаємодії органів державної влади з інституційним суспільним середовищем у процесі вироблення державної політики в Україні.

Узагальнення результатів дослідження дозволяє сформулювати низку висновків і рекомендацій, що мають теоретичне і практичне значення.

1. Спираючись на історичні концепції, сучасні наукові підходи до розуміння середовища та виділені його атрибутивні характеристики, у дисертації визначено основоположне поняття "середовище державної політики" як цілісну сукупність об'єктивних та змінних умов, чинників, елементів реальності, у якій розгортається державна політика, яка здійснює взаємовплив із державною політикою та у сучасних реаліях включає два рівні – державний (макросередовище) та глобальний (мегасередовище).

Дане поняття більш детально розкрито у наступних базових поняттях:

- "макросередовище державної політики" – це суспільний простір у межах території відповідної держави, що характеризується особливостями організації влади, сукупністю інститутів, видів діяльності та комунікацій, природно-географічним та штучно створеним матеріальним оточенням, історико-культурними та духовно-ціннісними умовами;

- "мегасередовище державної політики" – це глобальний простір, що включає організаційні структури, природні, штучно створені та суспільні явища, процеси і умови планетарного масштабу.

На основі наведених базових понять сформовано системну концепцію середовища державної політики, що виділяє у макросередовищі такі компоненти як: фізичне середовище; політичне середовище; державно-управлінське середовище; економічне середовище; соціальне середовище; гуманітарне середовище; інформаційне середовище. Натомість, мегасередовище, тобто глобальне оточення держави, поділене на: глобальне економічне середовище; глобальне політичне середовище; глобальне соціогуманітарне середовище.

2. Обґрунтовано доцільність синергетичного підходу до відображення взаємодії державної політики та її фізичного середовища, на основі якого розроблено відповідну синергетичну модель. Вона передбачає, що фізичне середовище створює ресурсну базу, природно-географічні та демографічні умови державної політики, водночас, змінюючись як під впливом останньої, так і через внутрішні причини, причому ці зміни мають принципово нелінійну природу. Це визначає гнучкий і адаптивний характер державної політики, що може впливати на фізичне середовище як позитивно, так і негативно. Зміни середовища внаслідок цих впливів мають враховуватися у рішеннях щодо політики за допомогою моніторингу та оцінювання зворотного зв'язку. При цьому важливе значення має пропорційне поєднання позитивного і негативного зворотного зв'язків, що дозволяє забезпечити стабільність та

самоорганізацію державно-політичної системи. Синергетична детермінація впливу фізичного середовища на державну політику у моделі здійснюється також через врахування випадковостей у вигляді непередбачуваних одиничних значущих подій. Це вимагає створення системи відслідковування джерел ризику та невизначеності, механізмів антикризового управління.

3. На основі виділення соціальних чинників прямого та опосередкованого впливу запропоновано розуміння соціального середовища державної політики як динамічної дворівневої структури та сформовано відповідну структурну модель, в якій першим рівнем є загальне середовище як сукупність загальних характеристик соціальної системи суспільства, що відображають ступінь суб'єктності суспільства, сприйняття ним влади та держави, здатність та джерела розвитку суспільної системи, особливості та рівень розвитку соціальної держави тощо, а другим – дотичне середовище, що включає соціальні підструктури суспільства, а також соціальні інститути, тобто сукупність соціальних суб'єктів, які мають власні інтереси і значення у виробленні державної політики, їх основні характеристики та системні зв'язки.

4. Виходячи з вузького розуміння гуманітарної сфери, що охоплює лише духовну складову суспільного життя, запропоновано визначення гуманітарного середовища державної політики як системного відображення духовної сфери суспільного життя, що включає ціннісно-поведінкову складову, яку в основному представляють ціннісна система суспільства, його мораль, релігія, традиції й архетипи, та інституційну складову, основними елементами якої виступають характеристики розвитку релігійних та етнонаціональних відносин, галузей освіти, науки, культури і мистецтва. На основі виділених складових сформовано модель взаємовпливів державної політики та її гуманітарного середовища. Вона передбачає, що ціннісно-поведінкова складову гуманітарного середовища справляє системний вплив на державну політику. Насамперед, йдеться про ціннісну систему суспільства, що виступає однією з основ вироблення цілей політики, а сама формується під впливом як міжнародних норм, так і пануючих у суспільстві моралі, релігії, традицій і архетипів. Натомість, характеристики інституційної складової гуманітарного середовища, з одного боку, зазнають змін під впливом державної політики, а з другого боку, самі впливають на державно-політичні рішення та певним чином поступово змінюють ціннісно-поведінкову складову гуманітарного середовища. Отже, модель показує, динамічну природу цього середовища, що зумовлює необхідність постійного моніторингу процесів у гуманітарній сфері суспільства.

5. У структурі мегасередовища державної політики виділено основні компоненти глобального середовища, в тому числі, політичного (наднаціональні об'єднання політичного характеру, механізми глобального управління, системи колективної безпеки, глобальні політичні виклики й ризики та ін.), економічного (глобальні та регіональні міжнародні економічні організації, ТНК, процеси глобальної економічної інтеграції, механізми регулювання глобальної економіки, глобальні економічні кризи тощо), соціогуманітарного (міжнародні організації соціогуманітарної спрямованості, міжнародні конвенції, глобальні соціогуманітарні проблеми та механізми співробітництва, загальносвітові цінності, культурні зразки, норми поведінки і т.д.).

6. Сучасне глобальне середовище виступає вкрай потужним джерелом ризиків, серед яких найбільш актуальними є: політичні, насамперед, зумовлені недоліками глобального управління; економічні, пов'язані чотирма так званими критичними сполучними ланками (нерівність доходів населення, крах системоутворюючих фінансових інститутів та валютних систем, непередбачені негативні наслідки регулювання, зростаюча волатильність цін на енергоносії та сільськогосподарські товари); у сфері безпеки та оборони (військові конфлікти, застосування зброї масового ураження, міжнародний тероризм і т.п.), у сфері охорони здоров'я (вплив COVID-19, поява нових мутацій вірусів та ін.); екологічні, перш за все, внаслідок кліматичних змін; інформаційні, пов'язані з поширенням технологій штучного інтелекту, інформаційними війнами, розвитком кібершахрайства тощо.

7. Враховуючи необхідність адаптації держави як до зазначених глобальних, так і

внутрішніх ризиків, запропоновано концепцію вироблення державної політики в Україні в умовах сучасного суспільного середовища на засадах ризик-менеджменту, що передбачає: безперервне державне управління; безстроковий та упереджувальний характер процесів розуміння, оцінювання, моніторингу та протистояння ризикам; ефективне використання суспільних ресурсів; постійне прогнозування наслідків реалізації політики; розроблення інструментарію реагування та прийняття оперативних рішень; включення процедур управління ризиками у вироблення політичних рішень.

Для впровадження ризик-менеджменту в процес вироблення державної політики пропонується підхід, що передбачає включення завдань та методів ризик-менеджменту в кожний з основних етапів зазначеного процесу, до яких належать: ініціювання політики та визначення стратегічних цілей держави; розробка політики та прийняття рішень; реалізація та моніторинг державної політики; оцінка та вдосконалення політики. При цьому важливе значення має застосування специфічних методів виявлення та аналізу ризиків, зокрема, SWOT-аналізу, PEST-аналізу, дослідження небезпек та функціонування HAZOP, аналізу видів та наслідків відмов FMEA, аналізу дерева несправності FTA.

8. На основі аналізу змісту зазначених документів та практики їх розроблення виділено проблеми з точки зору врахування умов, обставин, чинників суспільного середовища при виробленні та реалізації державної політики в Україні. Для вирішення цих проблем розроблено загальну матрицю характеристик середовища державної політики, в якій повна структура зазначеного середовища представлена у вигляді низки груп фізичних, політичних, державно-управлінських, економічних, соціальних, гуманітарних, інформаційних характеристик макросередовища, а також глобальних економічних, політичних та соціогуманітарних характеристик мегасередовища. На основі зазначеної матриці запропоновано єдиний підхід до розробки комплексних прогнозних та стратегічних документів щодо державної політики, а також сформовано модель системи таких узгоджених документів.

9. Доведено, що суспільне середовище державної політики не можна розглядати лише як сукупність деперсоніфікованих явищ, що справляють впливи на неї. Іншою більш важливою складовою цього середовища є люди, об'єднані у певні інститути, сукупність яких утворює інституційне суспільне середовище державної політики. Виходячи з цього, виділено проблеми взаємодії органів державної влади з інституційним суспільним середовищем. Для їх вирішення розроблено низку науково-практичних рекомендацій, що передбачають:

- законодавче унормування інституту парламентської опозиції шляхом прийняття спеціального закону та внесення відповідних змін до Регламенту Верховної Ради України;
- запровадження спеціальних механізмів участі позапарламентських політичних партій у процесах вироблення державної політики;
- розширення можливостей та формування єдиних процедур подання суспільними суб'єктами звернень з пропозиціями (зауваженнями) до органів державної влади;
- збільшення можливостей та чітку регламентацію участі суспільних інститутів у консультаціях щодо законотворчого процесу;
- запровадження активних форм онлайн консультацій органів виконавчої влади з організаціями громадянського суспільства;
- прийняття спеціального закону щодо лобістської діяльності з урахуванням рекомендацій Ради Європи та формування низки інших механізмів інституціоналізації лобістської діяльності;
- надання Верховній Раді України повноважень утворювати консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи;
- створення механізмів системної участі інститутів громадянського суспільства у роботі консультативно-дорадчих органів при Президентові України та органах виконавчої влади;
- обмеження впливу олігархічних груп інтересів та, особливо, Національної ради з питань телебачення і радіомовлення як суто державного органу на недержавні засоби масової інформації.

Результати дослідження можуть скласти теоретичну основу для практичного врахування взаємовідносин державної політики та складників її середовища в механізмах вироблення державно-політичних рішень в Україні, зокрема, в діяльності вищих та центральних органів державної влади при розробці прогнозних та стратегічних документів щодо державної політики. Зокрема, теоретичні напрацювання та практичні рекомендації дисертації використані в діяльності Департаменту економічного розвитку та торгівлі Кіровоградської обласної військової адміністрації, Сумської обласної ради, Управління Державної служби якості освіти у Полтавській області, в навчальному процесі Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

Основні положення дисертаційної роботи викладені в 39 наукових працях, у тому числі 1 розділі в колективній монографії, 17 статтях у наукових фахових виданнях України з державного управління, 6 статтях у наукових виданнях інших держав, в тому числі 3 статтях у виданнях, проіндексованих у базі даних Scopus, 15 тезах доповідей у матеріалах наукових комунікативних заходів.

Такі були основні положення дисертації. На цьому доповідь закінчено. Дякую за увагу.

ЗАПИТАННЯ:

В.Г.Горник, д.держ.упр., професор. Запитання. Розкрийте, будь ласка, більш детально виділені Вами дві основні складові фізичного середовища державної політики.

Відповідь. Дякую за запитання. Дві основні складові фізичного середовища державної політики розуміються в дисертації наступним чином:

- природно-географічне середовище є поєднанням відносно постійних та змінних характеристик, серед яких до відносно постійних характеристик належать природно-кліматичні та природно-територіальні чинники, а до змінних – чинники природних ресурсів та екологічні проблеми;

- соціетальне середовища є сукупністю фізичних характеристик населення країни, що відображаються демографічними показниками чисельності населення та його структури, в основному, за ознаками статі, віку, шлюбного та сімейного статусу, народжуваності та смертності, територіального розміщення.

Т.В.Бельська, д.держ.упр., професор. Запитання. Які основні компоненти включає загальне й дотичне соціальне середовище державної політики?

Відповідь. Дякую за запитання. Характеристики загального соціального середовища державної політики розкрито в дисертації, насамперед, на підставі порівняльного аналізу сутнісних рис основних історичних типів суспільства (традиційне, індустріальне, постіндустріальне), а також через дихотомію "закрите/відкрите суспільство". Визначено, що обов'язковими складовими загального соціального середовища державної політики виступають основні характеристики соціальної держави, які запропоновано відображати через державні соціальні стандарти. До важливих атрибутивних характеристик суспільства у контексті вироблення державної політики віднесено також рівень його стабільності.

До основних складових дотичного соціального середовища державної політики віднесено соціальні підструктури суспільства, серед яких виділяють національно-етнічну, соціально-демографічну, поселенську, соціально-класову та професійно-кваліфікаційну. При цьому важливими характеристиками виступають: динаміка соціальних підструктур суспільства; розподіл соціальних груп, які утворюють дані підструктури, за ступенем впливу на державну політику.

С.В.Сімак, д.держ.упр., професор. Запитання. Чому модель взаємодії державної політики та її фізичного середовища Вами названа синергетичною?

Відповідь. Дякую за запитання. Дана модель відображає особливий тип причинності

фізичного середовища вироблення державної політики, що полягає у нелінійній залежності, обґрунтуванні ролі випадковості у конструюванні подій. Окремий аспект розуміння механізму впливу фізичного середовища на державну політику пов'язаний із процесами нелінійного розвитку. Зокрема, хвилеподібний розвиток у контексті змін являє собою періодичні коливання та певні цикли. Так, яскравим проявом нелінійного розвитку є феномен демографічних хвиль. Безперечно, у процесі вироблення державної політики переважають явища, які мають детерміністську природу, чіткі та відомі параметри. Водночас, вони суттєвою мірою стають непрогнозованими під впливом випадковостей як закономірних проявів фізичного середовища. Саме тому модель передбачає синергетичну детермінацію впливу фізичного середовища шляхом врахування випадковостей у вигляді непередбачуваних одиничних подій, які за певних обставин визначальним чином впливають на державну політику. Це вимагає створення системи відслідковування джерел ризику та невизначеності, імовірного прогнозування значущих випадкових подій, оперативного реагування на них за допомогою механізмів антикризового управління.

О.В.Алейнікова, д.держ.упр., професор. Запитання. Коротко поясніть, будь-ласка, чому до ціннісно-поведінкової складової гуманітарного середовища державної політики Ви включили архетипи.

Відповідь. Дякую за запитання. Ця складова гуманітарного середовища виділена тому, що ключові історико-культурні характеристики суспільства, на наш погляд, можна відобразити через поняття "архетипи", під якими у загальному вигляді розуміють інваріантні символічні структури культури, що наскрізним чином у тому чи іншому втіленні, відповідно до історичної мінливості змісту, проходять через усі періоди історії культури. У процесі формування націй архетипи із категорії загальнолюдської стали категорією національною. Вони можуть бути спільними для певної групи націй, однак мають риси відповідної національної ментальності. До чинників, під впливом яких формуються такі архетипи, відносять природно-кліматичні умови та географічне середовище проживання нації, її історичне походження та розвиток, релігію та ін. Деякі автори вважають архетипи вихідними основами національної культури, які відокремлюють одну націю від іншої, втілюють специфіку національної культури як явища, включеного у всесвітню культурну комунікацію.

П.І.Безус, к.е.н., доцент. Запитання. Розкрийте, будь-ласка, економічне середовище державної політики.

Відповідь. Дякую за запитання. Економічне середовище державної політики розглядається у дисертації як сукупність характеристик економічної системи, серед яких:

- загальні макроекономічні – рівень та якість життя (номінальний ВВП, реальний ВВП, особистий наявний дохід, середня заробітна плата, частка заробітної плати у ВВП, тощо), рівень інфляції, темпи зростання ВВП, темпи зростання промислового виробництва, індекс (темп росту) споживчих цін, дефіцит бюджету, державний (зовнішній і внутрішній) борг, експорт та імпорт і сальдо торгового балансу тощо;

- базові макроекономічні – структура власності (частка державного і приватного секторів, монополізація і демонополізація), рівень прямих і непрямих податків, їх структура, частка прибутку, що йде на сплату податків, темпи приросту грошової маси M0, M2, грошовий мультиплікатор, процентна і облікова ставки та ін.;

- частинні виробничі – індекс промислового виробництва, структура ВВП, обсяг виробленої та реалізованої продукції, валові і чисті інвестиції, роздрібний товарообіг, сальдо платіжного балансу, кількість неплатоспроможних підприємств і т.д.;

- частинні інституційні – кількість та структура суб'єктів господарювання (за видами економічної діяльності, регіонами, організаційно-правовими формами, розмірами, формами власності), кадровий склад підприємств, витрати на персонал, частка інноваційних підприємств, оборотні та оборотні активи, власний капітал та зобов'язання підприємств

тощо.

Г.В.Дмитренко, д.держ.упр., професор. Запитання. Які основні проблеми взаємодії органів державної влади з інституційним суспільним середовищем Ви можете назвати?

Відповідь. Дякую за запитання. Ці проблеми можна згрупувати за наступними напрямками: участь опозиційних політичних партій у процесах вироблення державної політики; подання суспільними суб'єктами звернень з пропозиціями (зауваженнями) до органів державної влади; участь суспільних інститутів у консультаціях щодо законотворчого процесу; інструменти електронних консультацій органів виконавчої влади з громадськістю; механізми лобювання в процесах прийняття рішень до державної політики; діяльність консультативно-дорадчих органів при органах державної влади; вплив недержавних засобів масової інформації на вироблення державної політики.

О.В.Клименко, д.держ.упр., доцент. Запитання. Які Ви пропонуєте спеціальні механізми участі позапарламентських політичних партій у процесах вироблення державної політики?

Відповідь. Дякую за запитання. На наш погляд, доцільно передбачити наступні механізми участі позапарламентських політичних партій у процесах вироблення державної політики:

- у Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики включити до переліку інститутів громадянського суспільства політичні партії, не представлені в парламенті, що дозволить їм ініціювати владно-громадські консультації, в тому числі обов'язкові;

- встановити можливість обрання представників політичних партій, не представлених в парламенті, до складу громадських рад при органах виконавчої влади;

- унормувати можливість укладання спеціальних угод, що передбачатимуть, з одного боку, зобов'язання органів виконавчої влади, наприклад міністерств, проводити консультації з позапарламентськими політичними партіями при виробленні рішень щодо державної політики за певними напрямками, а, з другого боку, зобов'язання таких партій проводити діяльність на підтримку прийнятих узгоджених рішень;

- надати позапарламентським політичним партіям, поряд з громадськими об'єднаннями та асоціаціями, право делегувати своїх представників до складу Наглядової ради Національної суспільної телерадіокомпанії України, а серед вимог до редакційного статуту цього суспільного медіа передбачити зобов'язання неупередженого і збалансованого доступу зазначених політичних партій до програм (передач) дискусійного формату.

В.І.Надрага, д.е.н., професор. Запитання. Розкрийте, будь-ласка, принципи стандартизації, моделювання, інформатизації, на яких базується розроблена Вами концепція вироблення державної політики в Україні в умовах сучасного суспільного середовища на засадах ризик-менеджменту.

Відповідь. Дякую за запитання. Зазначені принципи розуміються нами наступним чином:

- стандартизація означає дотримання та використання загальноприйнятих міжнародних стандартів і протоколів у сфері управління ризиками для цілей вироблення державної політики на різних інституційних рівнях державного управління;

- моделювання передбачає формування моделей управління ризиками та застосування відповідної методології на всіх рівнях та етапах прийняття стратегічних та тактичних рішень органами державної влади;

- інформатизація розуміється як опора на інформаційно-комунікаційні та мережеві технології, Big Data, великі масиви даних.

Відзначимо також, що згідно з принципом інформатизації, випровадження ризик-

менеджменту в процес вироблення державної політики потребує сучасної інформаційно-технологічної основи, в якій ключову роль відіграють методи обробки "великих даних" (Big Data), тобто величезних обсягів структурованих та неструктурованих даних для отримання достовірної та доступної для сприйняття людиною (за обсягом та формою) інформації.

О.О.Шевченко, д.держ.упр., професор. Запитання. Які основні нормативно-правові акти визначають систему документів щодо державної політики в Україні?

Відповідь. Дякую за запитання. До основних нормативно-правових актів, які формують систему документів щодо державної політики в Україні, ми відносимо закони України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України", "Про державні цільові програми", "Про засади державної регіональної політики", Порядок розроблення проектів прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, Бюджетної декларації та державного бюджету, Регламент Кабінету Міністрів України, Порядок розроблення та виконання державних цільових програм, Порядок розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів, Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, Порядок та Методика проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики.

Л.Б.Шостак, д.е.н., професор. Запитання. Коротко опишіть, будь-ласка, розроблену Вами модель системи узгоджених стратегічних та прогнозних документів щодо державної політики?

Відповідь. Дякую за запитання. Ця модель передбачає, що головним державним стратегічним документом на середньостроковий період має стати Програма діяльності Кабінету Міністрів України. Кожна загальнодержавна стратегія або концепція державної політики повинна спрямовуватися на реалізацію певної цілі урядової програми та охоплювати відповідну вузьку сферу суспільства, тоді як має бути припинена практика затвердження комплексних державних стратегій як, фактично, альтернатив урядовій програмі. Державна стратегія регіонального розвитку також повинна розроблятися на основі Програми діяльності Кабінету Міністрів України. Необхідно забезпечити обов'язкове використання результатів прогнозів при розробці відповідних стратегічних документів, зокрема, Прогнозу розвитку України на середньостроковий період – для урядової програми та Державної стратегії регіонального розвитку, Прогнозів розвитку окремих сфер суспільства на середньостроковий період – для загальнодержавних стратегій та концепцій державної політики, прогнозів розвитку регіонів на середньостроковий період – для регіональних стратегій розвитку. При цьому із системи прогнозних документів мають бути вилучені загальнодержавні прогнози на короткостроковий період (1 рік), оскільки вони є складовою частиною прогнозів на наступний та два подальші роки. Разом з тим, потрібно налагодити практику регулярної розробки всіх видів прогнозів на середньостроковий період.

О.Л.Євмешкіна, д.держ.упр., професор. Запитання. Чому серед складників середовища державної політики Ви виокремлюєте інформаційне середовище?

Відповідь. Дякую за запитання. Це зумовлене тим, що в умовах інформаційного суспільства впливовими суб'єктами у процесах вироблення політики виступають аналітичні спільноти – групи аналітиків, які організовані у вигляді аналітичних центрів, аналітичних майданчиків і неформальних інтелектуальних груп. Чим більш конкурентним є політичний простір, тим активніше такі спільноти можуть комунікувати між собою та продукувати якісні інформаційно-аналітичні продукти. Загалом фахівці підкреслюють особливу роль експертів у публічній політиці, зокрема, через формування об'єктивної інформації для покращення якості

рішень щодо політики або їх підкріплення результатами наукової експертизи. Зокрема, виділяють спеціальні політичні комітети (think tanks) як незалежні організації, дослідження яких мають на меті запропонувати вирішення державної проблеми або обґрунтувати певний політичний курс.

Дослідники звертають увагу на нові можливості для суб'єктів політики у зв'язку з розвитком комп'ютерної техніки та електронних комунікацій. Насамперед, мережа Інтернет забезпечує для цих суб'єктів доступ практично до будь-якої відкритої інформації у глобальному масштабі, а отже їх обізнаність про всі суспільні процеси. Сучасні комунікативні механізми об'єднані у системі електронного уряду, що дозволяє навіть звичайним громадянам та малим і відносно слабким організаціям ефективно брати участь у виробленні рішень щодо державної політики та контролювати їх виконання. Крім того, сучасні інформаційні технології стимулюють механізми мережевого вироблення політики "знизу – вгору" за участю широкого кола учасників.

І.О.Петровська, к.е.н., доцент. Запитання. В чому коротко полягає наукова новизна запропонованої Вами системної концепції середовища державної політики?

Відповідь. Дякую за запитання. Порівняно з наявними концептуальними підходами, запропонована концепція є системним відображенням середовища державної політики, що охоплює всі сфери суспільства та чітко виділяє державний (макросередовище) та глобальний (мегасередовище) рівні зазначеного середовища. При цьому, на відміну від інших досліджень, в макросередовищі розділені політичне та державно-управлінське середовище, а також виокремлені гуманітарне та інформаційне середовище, а мегасередовище структуроване на економічний, політичний та соціогуманітарний складники.

ВИСТУПИ:

Г.В.Дмитренко, д.держ.упр., професор (рецензент).

Говорячи про актуальність теми дисертації, слід відзначити, що процес вироблення державної політики неможливий без докладного аналізу середовища цього процесу. Останнє відіграє ключову роль у тому, чи стає певна суспільна проблема предметом державної політики, як відбувається пошук альтернатив її вирішення, яким виявляється їх зміст, яким чином ухвалюється рішення щодо державної політики, яким чином здійснюється взаємодія між суб'єктами цього рішення та тими, на кого спрямовується політика. Тому державна політика не може бути успішною розуміння її оточення та врахування впливів останнього. Натомість, середовищна проблематика не була предметом спеціальних ґрунтовних досліджень у сфері державної політики, і саме цю прогалину заповнює подане дослідження.

У дисертації узагальнені історичні та сучасні середовищні концепції у багатьох галузях знання, відповідний понятійний апарат, наявні концептуальні підходи до розуміння середовища в державному управлінні, що дозволило автору досягти ключових теоретичних результатів, а саме, визначити базові поняття та сформулювати системну концепцію середовища державної політики. Виходячи з цієї концепції, в роботі обґрунтовано підходи до відображення структури та змісту основних складників макро- та мегасередовища державної політики, здійснено моделювання взаємовідносин державної політики та складників її середовища. На підставі теоретичних здобутків дисертації розроблено низку прикладних підходів, механізмів на науково-практичних рекомендацій щодо врахування впливу складників середовища на вироблення державної політики в Україні.

Достовірність і обґрунтованість висновків і рекомендацій, наведених в дисертаційній роботі, забезпечується використанням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Наукові положення і висновки дисертації сформульовані дисертантом на основі опрацювання значного обсягу законодавчих та інших нормативно-правових актів України, документів міжнародного права, результатів соціологічних досліджень, офіційних звітів та аналітичних

публікацій провідних міжнародних організацій, аналітичних та статистичних матеріалів, експертних оцінок, енциклопедичних видань, вітчизняних та зарубіжних наукових публікацій, інтернет-джерел, власних досліджень автора. Достовірність і обґрунтованість отриманих результатів підтверджується також апробацією на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, інших наукових комунікативних заходах, їх впровадженням в практичну діяльність.

У цілому підготовлена Делією Оксаною Вікторівною дисертація є самостійним завершеним дослідженням, містить висновки, які раніше не були захищені, відповідає паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління, а за своїм змістом, актуальністю, ступенем новизни, наукової та практичної цінності і оформленням – вимогам до докторських дисертацій з державного управління. Відтак, робота може бути рекомендована до захисту за вказаною спеціальністю.

С.В.Сімак, д.держ.упр., професор (рецензент).

Дослідження піднімає актуальну тему, адже середовище політики представляє собою специфічний контекст, у якому відбуваються події, які оточують будь-яку проблему політики, впливає на ключових суб'єктів вироблення відповідних рішень та, в свою чергу, зазнає зворотного впливу. Причому в сучасних умовах зв'язки "державна політика – середовище" є дуже складними та багатограними, і неврахування всієї цієї різноманітності призводить до суспільної неефективності державної політики. Зазначене зумовлює актуальність та своєчасність дослідження Делії Оксани Вікторівни, спрямованого на розробку та обґрунтування дієвих підходів і механізмів врахування впливу складників середовища на вироблення державної політики в Україні. Як основу цих напрацювань автор використала підходи до розуміння середовища та його основних складників в державному управлінні, історичні середовищні концепції та сучасні теоретичні уявлення про середовище в різних сферах наукового знання. Доцільно звернути увагу на те, що наукові розробки дисертаційної роботи доведені до рівня методичних та практичних рекомендацій, що можуть скласти теоретичну основу для практичного врахування взаємовідносин державної політики та складників її середовища в механізмах вироблення державно-політичних рішень в Україні.

Загалом дисертаційна робота, яку ми сьогодні розглядаємо, є завершеним самостійно виконаним науковим дослідженням на актуальну тему. Вона містить системну концепцію середовища державної політики, практичні механізми та рекомендації щодо її використання в процесах вироблення державно-політичних рішень в Україні у сучасних умовах на основі ґрунтовного авторського аналізу законодавства, теоретичних підходів та концептуальних напрацювань вітчизняних та зарубіжних вчених. Рівень і глибина проведених досліджень, новизна отриманих результатів і ступінь їх практичного впровадження свідчать про наукову зрілість дисертанта, а здобутки дисертації цілком відповідають спеціальності "механізми державного управління".

Отже, дисертаційна робота Делії Оксани Вікторівни "Механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики" відповідає вимогам МОН України та може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

О.О.Шевченко, д.держ.упр., професор (рецензент).

Ознайомлення з дисертаційною роботою Делії Оксани Вікторівни "Механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики" дозволяє зробити висновок про те, що поставлені в дисертації завдання в цілому розкривають мету роботи. Дисертантом, насамперед, вироблено комплексне уявлення про структуру та зміст основних складників середовища державної політики, а також вплив цих складників на її вироблення. У цілому не викликає сумніву актуальність дослідження питань взаємовідносин державної політики та її

середовища, що, як переконливо показує здобувач, має національний та глобальний виміри.

Найбільш вагомими результатами роботи слід вважати системну концепцію середовища державної політики, а також побудовану на її основі загальну матрицю характеристик середовища державної політики. Остання є хорошим методологічним інструментом для комплексного врахування впливів середовища при розробці прогнозних та стратегічних документів щодо державної політики в Україні. Важливою є авторська теза про те, що суспільне середовище державної політики не можна розглядати лише як сукупність деперсоніфікованих явищ, що справляють впливи на неї. Натомість, більш важливою складовою цього середовища є люди, об'єднані у певні інститути, сукупність яких утворює інституційне суспільне середовище. Отже, хотілося би відзначити також обґрунтовані у дисертації напрями розвитку взаємодії органів державної влади з інституційним суспільним середовищем у процесі вироблення державної політики в Україні.

Вірогідність отриманих результатів дослідження ґрунтується на глибокому теоретичному аналізі, узагальненні наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, спеціальних аналітичних та статистичних матеріалів з проблематики середовища державної політики. Наукова новизна положень дисертації характеризується тим, що найбільш вагомі її результати отримані вперше і визначаються особистим авторським підходом. Висновки дисертанта підкріплені аналізом нормативно-правових актів, отримані за допомогою сучасних загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, чітко відповідають поставленим завданням. Дисертаційна робота відповідає вимогам МОН України та може бути рекомендована до захисту в спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

В.Г.Горник, д.держ.упр., професор.

З огляду на сучасні умови розвитку Української держави актуальність дисертаційного дослідження не викликає сумнівів. Дисертант піднімає важливу проблему вироблення комплексного наукового уявлення про середовище державної політики, враховуючи, що наразі сприйняття поняття "середовища" та підходів до його дослідження у різних сферах наукового знання характеризується поліваріантністю. При цьому в науці публічного управління та адміністрування наявний обсяг знань про феномен "середовища" має фрагментарний й несистематизований характер, відзначається відсутністю концептуалізації та єдиної методологічної позиції.

Автор на основі історичних концепцій, сучасних наукових підходів до розуміння середовища та його атрибутивних характеристик представила належним чином обґрунтоване та дійсно новаторське розуміння базового поняття "середовище державної політики", а також розробила системну концепції цього середовища. Вагомими результатами роботи, на наш погляд, є розроблені автором синергетична модель взаємодії державної політики та її фізичного середовища, а також модель взаємовпливів державної політики та її гуманітарного середовища. У практичній площині доцільно відзначити єдиний підхід до розробки комплексних прогнозних та стратегічних документів щодо державної політики в Україні, а також модель системи таких узгоджених документів.

Докладне ознайомлення з дисертаційною роботою та публікаціями автора дозволяє зробити висновок, що вони виконані самостійно на актуальну тему. В них містяться вагомі теоретичні та прикладні результати. Ці результати та представлені науково-практичні рекомендації у сукупності забезпечують вирішення поставленої наукової проблеми вироблення системного уявлення про середовище державної політики та врахування на наукових засадах впливу його складників на вироблення державної політики в Україні.

В цілому за своїм змістом, актуальністю, новизною, важливістю одержаних результатів дисертаційна робота Делії Оксани Вікторівни відповідає вимогам МОН України щодо форми і змісту робіт такого рівня, містить суттєву наукову новизну та її обґрунтування, тому вважаємо можливим рекомендувати спеціалізованій вченій раді прийняти роботу до захисту.

О.Л.Євмешкіна, д.держ.упр., професор.

В умовах сучасного суспільства взаємовідносини державно політики та її середовища мають складний, динамічний характер. Середовище постає як сукупністю обставин, умов, обмежень, в яких перебувають суб'єкти державної політики, так й інститутами, які здійснюють вплив на її вироблення, реалізуючи власні інтереси. При цьому на нинішньому етапі розвитку людства дуже вагомий вплив на державну політику справляє глобальне оточення, а саме, різноманітні загально світові процеси та глобальні актори. Тому, безперечно, актуальним є подане дослідження, спрямоване на вироблення системної концепції середовища державної політики з урахуванням всієї його складності та багатогранності, що дає наукове підґрунтя для вироблення практичного інструментарію врахування впливів складників цього середовища на прийняття державно-політичних рішень, розвитку механізмів взаємодії владних суб'єктів з інституційним суспільним середовищем.

Одним з важливих здобутків автора можна вважати обґрунтування структури мегасередовища державної політики шляхом виділення основних компонентів глобального середовища, в тому числі, політичного, економічного та соціогуманітарного, виділення їх основних компонентів та виділення механізмів їх впливу на політику національної держави. Зокрема, автор переконливо показує, що мегасередовище виступає джерелом ризиків, які в багатьох випадках справляють більш потужний вплив, ніж ризики суспільного середовища всередині країни. В цьому руслі заслуговує на увагу запропоноване в дисертації комплексне бачення сучасних ризиків глобального середовища, серед яких як найбільш актуальні виділені політичні, економічні, у сфері безпеки та оборони, у сфері охорони здоров'я, екологічні, інформаційні. З метою наукового забезпечення адаптації держави як до зазначених глобальних, так і внутрішніх ризиків, автором сформовано концепцію вироблення державної політики в Україні в умовах сучасного суспільного середовища на засадах ризик-менеджменту, а також прикладний підхід, що передбачає включення завдань та методів ризик-менеджменту в кожний з основних етапів зазначеного процесу, в тому числі використання специфічних методів виявлення та аналізу ризиків.

Враховуючи ці та інші ґрунтовні наукові та прикладні результати дисертації, в цілому можна впевнено говорити про її вагому наукову новизну та суттєве практичне значення. Робота є цілісним, актуальним, самостійним, аргументованим та завершеним дослідженням. Дисертант володіє сучасною методологією досліджень та має чітку авторську позицію щодо проблематики середовища державної політики. Основні положення і висновки дисертації достатньо повно опубліковані в 39 наукових працях, з яких: 1 розділ у колективній монографії, 17 статей у наукових фахових виданнях України з державного управління, 6 статей у наукових виданнях інших держав, в тому числі 3 статті у виданнях, проіндексованих у базі даних Scopus, 15 тез доповідей у матеріалах наукових комунікативних заходів. Це цілком відповідає встановленим вимогам до опублікування результатів докторської дисертації.

Відтак, дисертація Делії Оксани Вікторівни "Механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики" за всіма формальними та змістовними ознаками може бути рекомендована для подання до спеціалізованої вченої ради для захисту за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

УХВАЛИЛИ:

1. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості, наукової й практичної цінності здобутих результатів дисертація Делії Оксани Вікторівни "Механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики" відповідає спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління та вимогам пп. 7 та 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197.

2. Рекомендувати дисертацію Делії Оксани Вікторівни "Механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики" для подання до спеціалізованої вченої ради за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

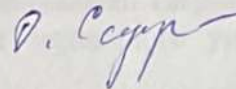
Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук: "за" – 21, "проти" – немає, "утрималися" – немає; за профілем поданої на розгляд дисертації: "за" – 12, в т.ч. 8 докторів та 3 кандидати наук з державного управління.

Керівник міжкафедрального семінару,
завідувач кафедри публічного управління
та економіки, д.держ.упр., професор

О.Л.Свєтшкіна

Секретар міжкафедрального семінару,
доцент кафедри публічного управління
та економіки, к.держ.упр., доцент

О.М.Сафронова

ВИСНОВОК ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Делії Оксани Вікторівни

**на тему "Механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики",
що подана на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління**

Дисертація Делії Оксани Вікторівни на тему "Механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики", що подана на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління, виконана самостійно без підготовки в докторантурі. Тема затверджена Вченою радою Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського 6 квітня 2023 року, протокол № 5

Відповідно до письмової заяви здобувача від 3 квітня 2023 р., для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації "Механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики" проведено її попередню експертизу на базі кафедри публічного управління та економіки. Рецензентами визначено:

1) професора кафедри публічного управління та економіки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, доктора наук державного управління, професора Г.В.Дмитренка;

2) професора кафедри публічного управління та економіки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, доктора наук державного управління, професора С.В.Сімака;

3) професора кафедри публічного управління та економіки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, доктора наук державного управління, професора О.О.Шевченка.

Актуальність теми та її зв'язок із планами науково-дослідних робіт.

Успішний розвиток будь-якої країни, досягнення нею гідного місця у світовій спільноті критично залежить від ефективності державної політики, її реальної спрямованості на потреби й інтереси суспільства з урахуванням його стану та можливостей. Державна політика зумовлена середовищем свого перебування, тим що її оточує та впливає на неї. Тому системне розуміння середовища державної політики, наявність дієвих механізмів як врахування впливу його складників, так і взаємодії з ними, є запорукою ефективного виявлення актуальних суспільних проблем та вироблення адекватних рішень щодо державної політики для їх вирішення в наявних реаліях.

Значний інтерес до проблематики середовища державної політики приділяло увагу досить вузьке коло вчених, які виділяють певні складові політичного, економічного, державно-управлінського, соціального, інформаційного середовища, пропонують варіанти комплексного відображення середовища державної політики, хоча вони є неповними. Загалом середовищна проблематика не була предметом спеціальних ґрунтовних досліджень у сфері державної політики. Наявний обсяг знань про феномен "середовища" у публічно-управлінському науковому дискурсі має фрагментарний й несистематизований характер, відзначається відсутністю концептуалізації та єдиної методологічної позиції щодо його змістовного наповнення та механізму впливу на вироблення державної політики.

Дисертація виконана відповідно до наукової теми кафедри суспільного розвитку та суспільно-владних відносин Національної академії державного управління при Президентіві України за темою "Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики" (ДР № 0117U002864), в межах якої автором досліджена еволюція середовищної парадигми у донаукових уявленнях та системі сучасного наукового знання, сформована авторська концепція середовища державної політики, запропоноване методологічне обґрунтування механізму впливу складників середовища на вироблення державної політики,

а також кафедри публічного управління та економіки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського за темою "Розвиток механізмів належного урядування в Україні" (ДР № 0121U100169), роль автора у виконанні якої полягала в обґрунтуванні перспективних напрямів розвитку взаємодії органів державної влади з інституційним суспільним середовищем у процесі вироблення державної політики в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення системної концепції середовища державної політики, обґрунтування механізму впливу складників середовища на вироблення державної політики та перспективних підходів і напрямів врахування цього впливу в практиці державного управління в Україні. Для вирішення поставленої мети передбачено вирішення наступних завдань:

- проаналізувати стан наукової розробки проблематики середовища державної політики з метою обґрунтування доцільності його теоретичного дослідження;
- дослідити розвиток концептуальних уявлень про середовище як детермінанту людської життєдіяльності в історичній ретроспективі;
- систематизувати теоретичні уявлення про середовище у різних сферах сучасного наукового знання;
- удосконалити понятійний апарат аналізу державної політики з метою відображення змістових компонентів концепту "середовище державної політики";
- розробити системну концепцію середовища державної політики;
- обґрунтувати методологічний інструментарій структурування середовища державної політики;
- розвинути модельні уявлення про зв'язок і взаємовплив державної політики та складників її середовища;
- схарактеризувати середовище державної політики у глобальному вимірі та виробити комплексне розуміння середовищного значення глобальних викликів та ризиків;
- сформуванати концепцію вироблення державної політики в Україні в умовах сучасного суспільного середовища на засадах ризик-менеджменту та запропонувати методологічний інструментарій впровадження цієї концепції;
- запропонувати підхід до розробки комплексних прогностичних та стратегічних документів щодо державної політики в Україні на основі системної концепції середовища державної політики;
- визначити напрями розвитку взаємодії органів державної влади з інституційним суспільним середовищем у процесі вироблення державної політики в Україні.

Об'єктом дослідження є середовище публічного управління.

Предмет дослідження – механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дисертаційної роботи становлять фундаментальні положення теорії державного управління, аналізу державної політики, теорії системи, синергетики та глобалістики, наукові концепції середовища з різних сфер наукового знання, підходи до відображення взаємовпливів та взаємодії держави із суспільним середовищем і глобальним оточенням. У дисертації застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: аналіз, узагальнення та синтез – при формуванні теоретичної бази дослідження та відборі наукової інформації за темою дисертації; історичний метод та узагальнення історичних концепцій середовища – при виокремленні історичних етапів розвитку концептуальних уявлень про середовище як детермінанту людської життєдіяльності; систематизація сучасних середовищних концепцій – для узагальнення теоретичних уявлень про середовище у різних сферах сучасного наукового знання; компаративний та логіко-семантичний методи – під час дослідження понятійного апарату та виробленні базових понять "середовище державної політики", "макросередовище державної політики", "мегасередовище державної політики"; узагальнення підходів до розуміння середовища та його основних складників в державному управлінні, історичних

середовищних концепцій та сучасних теоретичних уявлень про середовище в інших сферах наукового знання, абстрагування та синтез – для розробки системної концепції середовища державної політики; аналіз структурних моделей основних сфер суспільства, підходів до їх відображення у статистичних джерелах та документах щодо державної політики – при виробленні підходів до розуміння основних складників макросередовища державної політики, а також побудові загальної матриці характеристик середовища державної політики; процесне моделювання, ситуаційний і синергетичний підходи – при формуванні синергетичної моделі взаємодії державної політики та її фізичного середовища, а також моделі взаємовпливів державної політики та її гуманітарного середовища; систематизація концепцій глобалістики, моделей та механізмів глобального управління, впливу глобальних суб'єктів на національні держави – для обґрунтування структури мегасередовища державної політики, виділення комплексу сучасних ризиків глобального середовища, класифікації глобальних політичних викликів; підходи, методи та стандарти ризик-менеджменту, модель циклу державної політики – при формуванні концепції вироблення державної політики в Україні в умовах сучасного суспільного середовища на засадах ризик-менеджменту та підходу до впровадження даної концепції; аналіз і систематизація нормативно-правової бази та проблем у аспекті врахування впливів суспільного середовища на вироблення державної політики в Україні – при виробленні єдиного підходу до розробки комплексних прогнозних та стратегічних документів щодо державної політики в Україні; методологічний інструментарій суспільно-владної взаємодії, проблемний аналіз її нормативно-правових засад та практики в Україні – для визначення напрямів розвитку взаємодії органів державної влади з інституційним суспільним середовищем у процесі вироблення державної політики в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробленні системної концепції середовища державної політики, обґрунтуванні механізму впливу складників середовища на вироблення державної політики та перспективних підходів і напрямів врахування цього впливу в практиці державного управління в Україні. Результати та ключові положення дисертаційної роботи, які становлять наукову новизну, полягають у наступному:

уперше:

- розроблено системну концепцію середовища державної політики, що поділяє його на макросередовище (державний рівень), компонентами якого є фізичне, політичне, державно-управлінське, економічне, соціальне, гуманітарне та інформаційне середовище, а також мегасередовище (глобальне оточення держави), поділене на глобальне економічне, політичне та соціогуманітарне середовище; на основі даної концепції побудовано загальну матрицю характеристик середовища державної політики, що відображає його повну структуру у вигляді низки груп характеристик макро- та мегасередовища;

- сформовано концепцію вироблення державної політики в Україні в умовах сучасного суспільного середовища на засадах ризик-менеджменту, що базується на принципах стандартизації, моделювання, інформатизації та передбачає: безперервне державне управління; безстроковий та упереджувальний характер процесів розуміння, оцінювання, моніторингу та протистояння ризикам; ефективне використання суспільних ресурсів; постійне прогнозування наслідків реалізації політики; розроблення інструментарію реагування та прийняття оперативних рішень; включення процедур управління ризиками у вироблення політичних рішень;

- запропоновано єдиний підхід до розробки комплексних прогнозних та стратегічних документів щодо державної політики в Україні, що передбачає: формування за єдиною структурою систем показників, цілей та індикаторів їх досягнення у зазначених документах на основі загальної матриці характеристик середовища державної політики; запровадження комплексних прогнозів розвитку, що мають системно охоплювати всі складові макро- та мегасередовища державної політики; створення системи узгоджених стратегічних та прогнозних документів щодо державної політики з використанням спеціально розробленої моделі;

удосконалено:

- понятійний апарат аналізу державної політики шляхом визначення наступних базових понять: "середовище державної політики" – цілісна сукупність об'єктивних та змінних умов, чинників, елементів реальності, у якій розгортається державна політика, яка здійснює взаємовплив із державною політикою та у сучасних реаліях включає два рівні – державний (макросередовище) та глобальний (мегасередовище); "макросередовище державної політики" – суспільний простір у межах території відповідної держави, що характеризується особливостями організації влади, сукупністю інститутів, видів діяльності та комунікацій, природно-географічним та штучно створеним матеріальним оточенням, історико-культурними та духовно-ціннісними умовами; "мегасередовище державної політики" – глобальний простір, що включає організаційні структури, природні, штучно створені та суспільні явища, процеси і умови планетарного масштабу;

- підходи до розуміння основних складників макросередовища державної політики, які, на відміну від наявних: системно відображають політичне, економічне та фізичне середовище; чітко виділяють дві основні складові фізичного середовища (природно-географічну і соціетальну); розмежовують соціальне та гуманітарне середовище; подають соціальне середовище у вигляді динамічної дворівневої структури (загальне й дотичне середовище); виокремлюють гуманітарне середовище (включає ціннісно-поведінкову та інституційну складову), державно-управлінське середовище (представлене формальними й неформальними інститутами), інформаційне середовище (сукупність відповідних суб'єктів, технічних систем, ресурсів і технологій);

- методологічний інструментарій впровадження ризик-менеджменту в процес вироблення державної політики, а саме, розроблено підхід, що передбачає включення завдань та методів ризик-менеджменту в кожний з основних етапів зазначеного процесу, в тому числі використання специфічних методів виявлення та аналізу ризиків;

- класифікацію глобальних політичних викликів за наступними ознаками: суб'єкти (виклики внаслідок прийняття помилкових або безвідповідальних політичних рішень); об'єкти впливу (виклики, що впливають на різні сфери суспільства); причинно-наслідкові зв'язки (виклики, що мають економічні, соціальні, інформаційні та інші причини); масштаб (виклики локальні, регіональні, світові); час впливу (виклики тимчасові, довготривалі); характер впливу (виклики з кумулятивним або сингулярним ефектом);

набули подальшого розвитку:

- виокремлення історичних етапів розвитку концептуальних уявлень про середовище як детермінанту людської життєдіяльності, що знайшли відображення у концепціях географічного детермінізму, просторового середовища, природного та історичного ареалу, антропокосмізму, міського середовища, дифузійністській, цивілізаційній, середовищного реалізму, інструменталізму, інвайронменталізму;

- теоретичні уявлення про середовище у різних сферах сучасного наукового знання, згідно з якими воно розуміється як: усе оточення об'єкта дослідження; фізичний простір; сукупність природних умов; соціальне оточення та міжособистісні взаємодії; матеріальні та духовні умови життєдіяльності; зовнішня детермінанта людської поведінки; штучне предметно-просторове оточення; умови формування та розвитку особистості; віртуально-інформаційна реальність; простір взаємодії між виробником і споживачем;

- комплексне бачення сучасних ризиків глобального середовища, серед яких як найбільш актуальні виділені політичні, економічні, у сфері безпеки та оборони, у сфері охорони здоров'я, екологічні, інформаційні;

- моделювання взаємовідносин державної політики та складників її середовища через формування: синергетичної моделі взаємодії державної політики та її фізичного середовища, в якій відображається нелінійна природа змін фізичного середовища, що визначає гнучкий і адаптивний характер реагування на них суб'єктів політичного процесу, забезпечується поєднання позитивного і негативного зворотного зв'язків та врахування випадковостей у вигляді

непередбачуваних одиничних подій; моделі взаємовпливів державної політики та її гуманітарного середовища, згідно з якою ціннісно-поведінкова складова гуманітарного середовища справляє системний вплив на державну політику, а інституційна складова цього середовища зазнає змін під впливом державної політики, але також впливає на державно-політичні рішення та певним чином поступово змінює відповідну ціннісно-поведінкову складову;

- обґрунтування структури мегасередовища державної політики шляхом виділення основних компонентів глобального середовища, в тому числі, політичного (наднаціональні об'єднання політичного характеру, механізми глобального управління, системи колективної безпеки, глобальні політичні виклики й ризики та ін.), економічного (глобальні та регіональні міжнародні економічні організації, транснаціональні корпорації, процеси глобальної економічної інтеграції, механізми регулювання глобальної економіки, глобальні економічні кризи тощо), соціогуманітарного (міжнародні організації соціогуманітарної спрямованості, міжнародні конвенції, глобальні соціогуманітарні проблеми та механізми співробітництва, загальносвітові цінності, культурні зразки, норми поведінки і т.д.);

- визначення напрямів розвитку взаємодії органів державної влади з інституційним суспільним середовищем у процесі вироблення державної політики в Україні, що включають: створення реальних механізмів системної участі опозиційних політичних партій у процесах вироблення державної політики; розширення можливостей та формування єдиних процедур подання суспільними суб'єктами звернень з пропозиціями (зауваженнями) до органів державної влади; удосконалення механізмів участі суспільних інститутів у консультаціях щодо законотворчого процесу та рішень органів виконавчої влади; інституціоналізацію лобістської діяльності; розвиток механізмів участі інститутів громадянського суспільства у роботі консультативно-дорадчих органів при органах державної влади; підвищення рівня незалежності недержавних засобів масової інформації.

Практичне значення одержаних результатів.

Отримані у ході дослідження наукові результати та пропозиції доведено до рівня конкретних механізмів та практичних рекомендацій щодо врахування на наукових засадах впливу складників середовища на вироблення державної політики в Україні. Зокрема, сформульовані у роботі теоретичні положення, висновки та рекомендації використано:

- Управлінням Державної служби якості освіти у Полтавській області при підготовці програм моніторингу органів місцевого самоврядування з реалізації ними освітньої політики в частині забезпечення якості освіти на території Полтавської області та під час заходів з розвитку внутрішньої системи забезпечення якості освіти в закладах освіти (акт впровадження від 4 травня 2023 року);

- Департаментом економічного розвитку та торгівлі Кіровоградської обласної військової адміністрації для підготовки пропозицій у межах розроблення Комплексної програми економічного та соціального розвитку Кіровоградської області (акт впровадження від 16 травня 2023 року);

- Сумською обласною радою під час реалізації державної регуляторної політики виконавчим апаратом обласної ради, а також для підготовки Стратегії розвитку Сумської області на 2021-2027 роки (акт впровадження від 1 червня 2023 року);

- Таврійським національним університетом імені В.І. Вернадського при удосконаленні навчально-методичного забезпечення дисциплін «Політика в публічному управлінні» та «Стратегічне управління» (довідка про впровадження від 8 червня 2023 р. № 2).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом власних досліджень автора. Наукові положення, розробки, висновки та пропозиції, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. У співавторстві підготовлено 1 статтю в науковому фаховому виданні України та 4 статті в наукових виданнях інших держав. Особистий внесок автора конкретизовано у списку опублікованих автором праць за темою дисертації.

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Основні наукові результати дисертації опубліковано у 39 наукових працях,

зокрема в 1 розділі в колективній монографії, 17 статтях у наукових фахових виданнях України з державного управління, 6 статтях у наукових виданнях інших держав, в тому числі 3 статтях у виданнях, проіндексованих у базі даних Scopus, 15 тезах доповідей у матеріалах наукових комунікативних заходів, в тому числі:

Розділи в монографіях

1. Delia O. Environment of public policy: theoretical analysis. *The strategic potential of the state and territorial development*. European Institute of Further Education– Donetsk State University of Management: Slovak Republic, 2017. P. 230-242.

Статті в наукових фахових виданнях України

2. Делія О.В. Державна і публічна політика: до питання методології вивчення. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=872> (дата звернення: 17.03.2023).

3. Делія О.В. Governance як концептуальний підхід до розуміння публічного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 7. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=869> (дата звернення: 17.03.2023).

4. Делія О.В. Концепт "середовище" у науковому дискурсі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 8. С. 82-85.

5. Делія О.В. Категорії концепту "середовище": теоретичний аналіз. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 17. С. 88-89.

6. Делія О.В. Формування середовищної парадигми у науковому дискурсі XIX - на початку XX століття. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2017. № 1(57). С. 39-44.

7. Делія О.В. Поняття "середовище" в теоретичних будовах соціал-прогресистів та представників цивілізаційного підходу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 5. С. 93-96.

8. Делія О.В. Становлення середовищної парадигми. *Вісник НАДУ*. 2017. № 2. С. 13-18.

9. Делія О.В. Сукупність методологічних підходів до пізнання середовища державної політики. *Право та державне управління*. 2017. № 2(27). С. 138-143.

10. Делія О.В. Фізичне середовище державної політики: теоретичний аналіз. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 4(59). С. 8-15.

11. Делія О.В. Інституційна сфера політичного середовища державної політики: до формулювання поняття. *Аспекти публічного управління*. 2017. Т. 5. № 8-9. С. 5-10.

12. Делія О.В. Інститути громадянського суспільства у структурі політичного середовища державної політики. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2017. № 4(60). С. 113-118.

13. Делія О.В. Політичне середовище державної політики як система інститутів. *Зб. наук. пр. Донецького державного університету управління. Серія: Державне управління*. 2017. Т. 18. № 302. С. 27-36.

14. Делія О.В. Чинники політичної культури у структурі середовища державної політики. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6. № 1-2. С. 24-30.

15. Делія О.В. Складники політичного середовища державної політики в структурі зовнішнього середовища. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2018. № 1(61). С. 68-72.

16. Делія О.В. Механізм впливу середовища на вироблення державної політики: до формулювання проблеми. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018. Т. 29(68). № 1. С. 61-64.

17. Делія О.В. Архетип місця в архітектоніці державної політики. *Публічне урядування*. 2018. № 4(14). С. 118-127.

18. Тертичка В., Делія О.В. Глобальний вимір функціонування та впливу середовища державної політики. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. № 34. С. 60-64.

Особистий внесок здобувача: здійснений аналіз та систематизація глобальних

політичних і соціально-гуманітарних викликів як чинників впливу глобального середовища на вироблення державної політики, запропонована структура глобального середовища державної політики.

Статті в наукових виданнях інших держав

19. Delia O. Scientific and social preconditions environmental paradigm of postmodernism. *Eurasian Academic Research Journal (Armenia)*. 2017. № 4. P. 19-24.

20. Delia O. Environmentalism as a prerequisite for the concept of the environment in public-management scientific discourse. *Scientific letters of academic society of Michal Baludansky (Slovakia)*. 2017. № 3. P. 38-40.

21. Сахно Т. Волкова Н., Делія О. Образовательные учреждения в кластерных структурах. *Хабаршы - Вестник Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева*. 2017. Т. 1. № 3(118). С. 590-598.

Особистий внесок здобувача: визначені рівні кластерного аналізу; здійснена класифікація освітніх кластерів на прикладі досвіду різних країн.

22. Delia O.V., Kravchenko O.I., Dudchenko O.S., Kunenko I.S. Aspects of Expanding the Interaction between the State and Civil Society. *Cuestiones Politicas*. 2021. Vol. 39. № 71. P. 108-125. **(Scopus)**

Особистий внесок здобувача: окреслені чинники якісної взаємодії держави і суспільства на прикладі окремих зарубіжних країн, сформовані пропозиції щодо цифрової трансформації державної політики конкретних країн.

23. Pavlyuk T.I., Sulieimanova L.F., Bohdan Y.V., Delia O.V., Bilousov Y.M. Formation of Social Ukraine's Policy on the Principles of Social Governance in EU Countries. *Cuestiones Politicas*. 2022. Vol. 40. № 73. P. 215-232. **(Scopus)**

Особистий внесок здобувача: досліджені документальні джерела соціальної політики, визначені напрями покращення ефективності вітчизняної соціальної політики у контексті процесів євроінтеграції.

24. Kostyrya I., Shulga M., Delia O., Krasnozhon N., Kuchyk O., Kravchuk O. Regional leadership as an element of Ukraine's geopolitical strategy. *Cuestiones Politicas*. 2022. Vol. 40. № 73. P. 27-52. **(Scopus)**

Особистий внесок здобувача: визначені загальні тенденції політики України щодо регіонального лідерства, розкриті головні формати та альянси просування України у напрямі регіонального лідерства.

Тези доповідей у матеріалах наукових комунікативних заходів

25. Делія О.В. Прозорість влади як пріоритетний напрям державного управління. *Ціннісний вимір політичної діяльності: західно-східний вектор сучасної української політики: зб. наук. пр. І(V) міжнар. наук.-практ. конф., Херсон, 26-27 червня 2014 р. / ред. кол.: Ю.М. Бардачов (голова) та ін. Херсон: Вишемирський В.С., 2014. С. 58-62.*

26. Феномен публічності у системі державного управління. *Ціннісний вимір політичної діяльності: сепаратизм як фактор політичної нестабільності: зб. наук. пр. ІІ(VI) міжнар. наук.-практ. конф., Херсон, 26-27 червня 2015 р. / редкол.: Ю.М. Бардачов (голова) та ін. Херсон: Вишемирський В. С., 2015. С. 80-81.*

27. Делія О.В. Форсайт як інструмент формування середовища державної політики. *Безпековий, політичний, економічний та гуманітарний виміри сучасного етапу європейської та євроатлантичної інтеграції України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 70-ій річниці створення ДВНЗ "Ужгородський національний університет", Ужгород, 5 грудня 2015 р. / за ред. В.І. Смоланка. Ужгород: Вид-во УжНУ "Говрела", 2015. С. 132.*

28. Делія О.В. Аналітичні центри у державно-політичному процесі. *Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації: матеріали всеукр. наук. конф., Дніпропетровськ, 4-5 грудня 2015 р. / наук. ред. О.Ю. Висоцький. Дніпропетровськ: РоялПринт, 2016. С. 132.*

29. Делія О.В. Взаємодія держави, бізнесу і громадянського суспільства як інструмент

розвитку територій. *Problems and Prospects of Territories Socio-Economic Development: Conference Proceedings of the 5th International Scientific Conference, Opole, 2016, April 14-17. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2016. P. 20-21.*

30. Деля О.В. Простір як фундаментальна категорія змістового наповнення концепту "середовище державної політики". *Державна служба та публічна політика: проблеми і перспективи розвитку: матеріали щоріч. всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 27 травня 2016 р. / за заг. ред. А.П. Савкова, М.М. Білинської, С.В. Загороднюка. Київ: НАДУ, 2016. С. 399-400.*

31. Деля О.В. Територіальність як категорія середовища державної політики. *Публічне управління та адміністрування: розвиток і впровадження: матеріали наук.-практ. конф. мол. вчених за міжнар. участю, Київ, 17 листопада 2016 р. / за заг. ред. А.П.Савкова, М.М.Білинської, С.В.Загороднюка. Київ: НАДУ, 2016. С. 148.*

32. Деля О.В. Середовище державної політики як "оточення": теоретичний аналіз. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 18 листопада 2016 р. / ред. кол.: В.М. Огаренко та ін. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2016. С. 70-71.*

33. Деля О.В. Концепт "середовище" в дискурсі філософії космізму. *Ноосферна парадигма в публічному управлінні: теорія, історія та сучасність: зб. тез наук.-практ. конф., Харків, 25 березня 2017 р. / ред. кол.: Д.В. Карамішев (голов. ред.) та ін. Харків: РоялПринт, 2017. С. 142-145.*

34. Деля О.В. Об'єктивація середовищної проблематики у постмодерному дискурсі. *Публічне управління: ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяченої 25-річчю Національної академії державного управління при Президентові України, Київ, 26 травня 2017 р.: в 5 ч. Ч. 2 / за заг. ред.: В.С. Куйбіди, А.П. Савкова, С.В. Загороднюка. Київ: НАДУ, 2017. С. 124-125.*

35. Деля О.В. Політичні відносини як чинник середовища державної політики. *Інновації в управлінні соціально-економічним розвитком: матеріали I міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присвяченої 95-річчю Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова, Харків, 5 березня 2018 р. Харків: [б.в.], 2018. С. 204-206. URL: https://mmgh.kname.edu.ua/images/Zbirnik_tez_konf_stal_rozv_2018.pdf (дата звернення: 17.03.2023).*

36. Деля О. Ціннісний аспект професійної діяльності виконавців державно-управлінських рішень. *Науково-практичне забезпечення децентралізації надання послуг в об'єднаних територіальних громадах: матеріали наук.-практ. конф., Київ, 18 квітня 2018 р. / за заг. ред. Р.В. Войтович, П.В. Ворони. Київ: ІПК ДСЗУ, 2018. С. 142-144.*

37. Деля О.В. Патерналістські традиції у процесі розроблення державної політики. *Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю здобувачів вищої освіти та молодих вчених, Київ, 30 листопада 2018 р. / за заг. ред. В.С. Куйбіди, О.М. Петрос, І.О. Дегтярєвої. Київ: НАДУ, 2018. С. 98-100.*

38. Деля О.В. "Средоцентризм" постнекласичного пізнання. Людина, яка подорожує. *Постнекласична парадигма наукових досліджень туризму: матеріали методолог. міждисциплінарного інтернет-семінару, Полтава, 17 квітня 2018 р. / за заг. ред. Г.П. Склера. Полтава: ПУЕТ, 2018. С. 136-142.*

39. Деля О.В. Структурні особливості економічного середовища при виробленні державної політики. *Соціально-економічні, політичні та гуманітарні виміри національного та місцевого розвитку: зб. наук. ст. учасників третьої всеукр. наук.-практ. конф., Полтава, 21 квітня 2022 р. / ред. кол.: С.В. Степаненко (голова ред.) та ін. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2022. С. 145-150.*

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана на належному

концептуальному рівні, написана грамотно, оформлена згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України. Стиль викладу в ній матеріалів, результатів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій доступний для їх сприйняття.

ВИСНОВОК

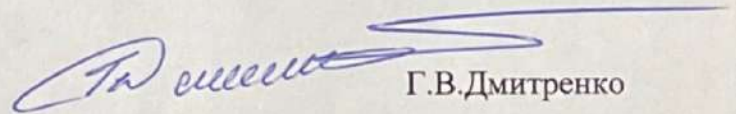
Ознайомившись із дисертацією Делії Оксани Вікторівни "Механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики" та науковими публікаціями, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також взявши до уваги підсумки фахового семінару, вважаємо, що:

1. Дисертаційна робота Делії Оксани Вікторівни "Механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики" є завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. Вона містить теоретичне обґрунтування системної концепції середовища державної політики, механізми та науково-практичні рекомендації щодо врахування впливу його складників на вироблення державної політики в Україні. Рівень проведених досліджень та їх практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувача.

2. Дисертаційна робота Делії Оксани Вікторівни за своїм науковим рівнем, практичною цінністю, обсягом та оформленням відповідає вимогам пп. 7 та 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197.

3. Дисертаційна робота Делії Оксани Вікторівни "Механізм впливу складників середовища на вироблення державної політики" може бути рекомендована для подання до спеціалізованої вченої ради за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

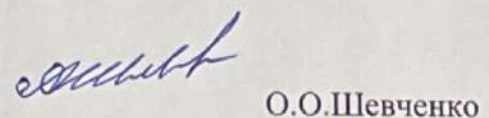
Рецензент,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління
та економіки Таврійського національного
університету ім. В.І.Вернадського

Г.В.Дмитренко

Рецензент,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління
та економіки Таврійського національного
університету ім. В.І.Вернадського

С.В.Сімак

Рецензент,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління
та економіки Таврійського національного
університету ім. В.І.Вернадського

О.О.Шевченко

Підпис
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник ВК
« 15 » червня 2023 р.

